

M. PAULI JUUSTEN,

EPISC. QUONDAM AB.

**CHRONICON EPISCOPORUM
FINLANDENSIUM,
ANNOTATIONIBUS ET SYLLOGE MONU-
MENTORUM ILLUSTRATUM.**

CUJUS

PARTICULAM XXVI,

CONS. FAC. PHILOS. R. ACAD. ABOËNSIS,

PRÆSIDE

*M. HENRICO GABRIELE
PORTHAN,*

ELIOQV. PROFESSORE REG. ET ORD. R. ACAD. LITT. HUMAN.
HIST. ET ANTIQVITT. MEMBRO,

Publicæ bonorum censuræ submittit

ISRAËL UNONIUS,

Wiburgensis,

IN AUDITORIO MAJORI die XXVIII MART.
A. MDCCXCII,

Horis ante meridiem consuetis.

ABOÆ. Typis FRENCKELLIANIS.

omnia luculenter ostendunt. *Lambertum* autem illum *Westval* (Westphal), Consulem quondam Stockholmiensem, qui unus legatorum fuit Telgas missorum, quique nefarie adeo & perfide se gessit, Germanum fuisse, ex eadem hac historia discimus; quem nostrum antea inter amicos suos numerasse, (quo illi turpior improbitatis macula inuritur!), supra annotata docent, p. 360 not. 316.

Præbendæ porro *S. Bartholomæi*, tempore Ep. *Johannis Westphal* conditæ (cfr. supra p. 363, ubi quæ not. 322 adferuntur literæ de donatione *Johannis Köhnare*, in laudata nuper Dissert. de *Dotationibus Altar.* &c. p. 3 sqq. typis jam expressæ reperiuntur; quod nobis illas l. c. repetentibus, non succurrebat) *Berone* nostro sedente Episcopo infigne reddituum incrementum accessit. Liberalitate nempe *Henrici Archiepiscopi Upsalensis*, matrisque suæ, hic Aboæ degentis, prædium *Salviala* (parœciæ *Pikis*) & curia (domus) quædam urbana Aboënsis, huic altari ac præbendæ data sunt. De Archiepiscopi hujus patria ac genere cum quædam in Novellis Aboënsibus (*Abo Tidningar*) anni proxime præterlapsi moneremus (a. 1791, N:o 19); de benigno suo in Ecclesiam Fennicam animo simul commemoravimus; unde constat, consilium ei fuisse, novum altare ac præbendam *S. Erici* in Ecclesia Cathedrali Aboënsi instituendi, (ante factum, putamus, a *Petro Ålanning*, ac publicè confirmatum, simile institutum?); eique rei periciendæ pecuniam destinasse quam Episcopus, *Canonicus Ab. Johannes Anundi*, pluresque Equites & armigeri Finlandenses, sibi adhuc, nomine *Reginæ Margaretae*, debebant, pro qua pecunia præcia emi voluit, ex quorum proventibus sufficientes ad hanc præbendam sustinendam redditus haberi possent. Effectum autem illud consilium, ex singulari hac causa caruit, quod tot prædia libera (fråst gods) quot necessaria viderentur, venalia in Finlandia non essent. Contentus igitur fuit, donationem fundi ac domus nuper commemoratorum a matre sua factam, ratihabuisse; de qua cum graves porro lites a prætensis suis hæredibus, (a parte matris), Ecclesiæ esset Cathedrali mota, verorum hæc liberalitate hæredum, jus tamen suum obtinuit. Quarum omnium rerum confirmandarum gratia, sequentes literas, e *Registro Eccles. Ab.* descriptas, dabimus: "For al-
 „lom thöm thetta bress höra eller see, kennoms wi *Anders Dolle*,
 „Radman i Abo, *Brånneke Hannesson* ok *Henrik Dolle*, Borgara ther
 „sama stadz, openbarlika met thesso vaaro närvarande opno breue,
 „ath åpter thet var fränkia, hustru *Cristlin Vapperska*, met vordheix
 „faders Herre *Henrik*, fordomb Archebiscop i Upsala, fins sons ja ok
 „godhuilia, gaff alth sith gotz i *Salviala* i Pike fokn liggiande, ok

„sin gardh i Abo, i Gudz heder, for sina ok sinna föräldra siåla, undi
 „sancti Bartholomei altare i Abo Domkirkio til ävinnelika ägo, ok
 „fornemthe vordheliken fader, Archebiscop Henric, som stadhfeste the
 „giffth, antwardhe for:de gotz ok gaardh tierre Odwidhe aff sancti
 „Bartholomei altare vegna, som tha haffde sama altare, ok han haffde
 „thet gotzit ok gaardhen i Abo siåx aar i värio, mäddhan sama arche-
 „biscop Henric liffde, ok V aar epter hans dödh; ok ey thy sidher, ut-
 „väldhade *Laurens Roware* fornempda gotz i Salviala undan sancti
 „Bartholomei altare, uthan lagh ok räth, aff sinne hustru vegna, som
 „ey komber til arfs epter ford:e hustru Cristin eller henne son, som
 „skälliga beuift är uppa Lagmantz tingh; ok ford:e Larens besath thet
 „gotz i margh aar met väldh, the (til) thås ath vi som nästa rätta är-
 „vingia ärum for:da vordelix faders tierre Henric, fordhom Archiebi-
 „scop i Upsala, som vi bevißt haffvum for Radhit i Abo ok thera
 „breff uthwiser, kårdhom til ford:a *Larens Roffware* um väldhe, ok
 „vunnom aff honom thet gotzit i Salviala met rättha, som Lagaman-
 „zens Doombreff vel uthuifer: Ty fulbordhom vi ok stadfestum met
 „alla vara samärvingiå ja ok godvilja the sama giffth um Salviala gotz
 „ok then gaardhen i Abo, i swa matto, ath thet opta nempda gotzit
 „i Salviala ok gardhen i Abo sculu aather kallika (leg. *aatherkallade?*)
 „bliffua undher sti Bartholomei altare til ävinnelica altare (leg. *ägho?*),
 „Ok vare thet swa, ath nagar aff ford:a hustru Cristina äller Archebips
 „Henric vinom eller frändhom vildhe the sama giffth hindra eller quålia i
 „nagra matto, tha vilium vi vara oforsumadhe i alla matto um vaan
 „räth. Til huilka alla forscriffna stykke mera visso ok stadfestilse
 „hengiom vi varth jncigle for thetta breff, som scriffwith är i Abo
 „areno epter Gudz byrdh MCDXXVIII, feria tertia infra octavas a-
 „scensionis Domini.” Fol. 242. Quibus lucem majorem addit testi-
 „monium hoc *Beronis Andree*, Prepositi Strengnesensis & Canonici
 „Upsalensis: ”Ffor allom mannom ok hvarium enom som thetta breff
 „seå ok höra, alla (leg. *ålla?*) thet ärendet rörir, ålla varda kan, kån-
 „nis jak *Biorn Andrisson*, Domproaster i Strengenes ok kanukker i
 „Upsalum, en tho ath ouerdogher, ok betyggar i thesso opno breffue,
 „met tro oc rätto sannindh, ath jak sferom synnom hördhe ok undher-
 „staadh aff värdoghom fader, minum kåra Herrå, Archiebiscop *Henrik*
 „i Upsalum, Gud hans siål haffui, ath han aff fyns egno ok afflinga
 „gozze, Gudhi til heder ok herra sancta Erik Konungh, for sina ok

„for sinna foreldra siäl, huxadhe ok fortentithe ath göra ok latha stad-
 „sesta i Abo Domkirkio et ingeldh ok äverdelik aminnelse, ok var jak
 „ther när ok omstadder et sin i Stokholme, met mangom androm
 „godhom mannom, lärðhom ok lekthom, tha fornemde Archiebiscop
 „Henrik anthvardadhe ok opleth til fornemda ingeldhit, i vårdux fa-
 „ders ok herra, Biscop *Biorns* aff Abo hender ok värio, gardha ok et
 „goz, som hanom varo rätliska tilfallin epter sina modher hustru *Cri-
 „stina Wappereska* i Östherlandom, ok befeite aluarlika ok gaff fullo
 „makth i besta matto han met rätth göra mattho, fornemde biscope
 „Biorne ok Capitulo i Abo ok enkannelika hederlikom manne, herra
 „*Jonis Anundsön*, Canokke samastadz huilkin tha när var, ath meth ok
 „aff the peninga summo, som the ok andre flere gode män, riddare ok
 „suena, i Österlandhom honom en tha aff högborna förstümna, *Drotningh
 „Margaretha* vegna skyldoghe waro, goz ok swa myclo ränto ok ingeldh
 „köpa skulde ok opantwarda, ath thet for:da ingeldh ok aminnelse averdhe-
 „lika besta oc stadugh matte bliffua, ok a sama dagh ok stadh gaff
 „forfcripne min herre, Archiebiscop Henrik sina rösth ok fullan rätth
 „til at fa sama ingeldhit herra Ödwidhe Thorvastafon, ok presente-
 „radhe biskop Biorne ath, swa som en rätther patronus. All for:de
 „stykke äru swa skedh i sannindh, thet thyger jak Biorn for:de, ok
 „tagher thet oppa mine siäl ath swa är skedh, ok til vitnisbyrdh trök-
 „ker jak mith incigle uthan a ryghen tesslo bressue, huilkit jak scriua
 „leeth ok utgaff arom epther Gudhs byrdh Thusandha CCCC a träton-
 „de arena, a sancte Erikx apton, crafther ok enkannelika bidhin til
 „tyga ok vitnisbördh alla forfcripna” Ib. & Fol. sequ. Præteritis deinde
 „aliis testimoniis, ex annotatione longiore hanc attingente contro-
 „versiam, verba sequentia transferibemus: ”Nota, um sancti Bartholo-
 „mei altars ärende som *Henric Styff* uppa talar, är swa belagath: Wär-
 „delighen Faders met Gud, Herre Henric, sffordhom Archiebiscop i Up-
 „sala, haffde tenkth stikta sancte Ericx prebendam i Abo Domkirkio,
 „ok hans moder, hustru *Cristin Wapperska*, ville lägga under sama
 „prebendam sin gaardh i Abo ok sith landbgodz *Salvia* i Pike sokn
 „met. *Mådhan Archiebiscopen sik* (leg. fik) *ey so mykit frälgh* (leg.
 „frälsth) godz falth i *Finlandh*, ath han kunde sancte *Ericx* prebendam
 „stigta, tha varth modrene ok sonenom swo til raadha, ath hon met
 „sin sons samtykkio gaffuo ok lagdo then gaardhen i Abo och *Salvia-
 „la* godz for:de under sancti *Bartholomei* altar, som *thera fränder sik-
 „tat haffdhe*, ok Archiebiscopen antwardade for:de gaardh ok godz &c.
 „- - - I swa motto haffde altarith sidhan gaardhen ok gotzeth oqualth
 „ok ohindrath (sc. post iteratam *Andree Dolle* &c. donationem) i X

)

(

moniarum numerus auctus (354); Capituli dignitas nove

E e e 3

Archi-

„aar, til thes *Henric Styff ok Olaff Roffware* komo uppa Landz rät-
 „then i Abo ffor *Hannus Cröplin* ok baadha Lagmännena ok alla Hä-
 „redzhöffdinghe, ok kårde um thet arffuith uppa Lagmans doom: ok
 „the ranfakade årendhit, ok funno årendhit ey annars en som Lagman-
 „nen haffde ranfakath ok dömpth; ok then som Konungx doom haffde,
 „stadfeste Lagmansens doom, epter allas thera raadh.” Ad finem vero
 verba hæc leguntur: ”Item *um frillabarn ok prestabarn, huru the mago*
 „*årffua eller årffuas, är endels uttrykth i Laghbokena.* An thet åren-
 „dhit varder met Gudz hielp vel swo ut reeth epter skålum, ath *Hen-*
 „*ric Styff* met sinom samårffuingiom koma ey til arffs epter *Archiebi-*
 „*scopen,* hwarte met andelighom eller wårdzlighom rath.” Ib. Fol.
 243 sq. Quæ suspicioni excitandæ, famæ Archiepiscopi minus faventi,
 locum facile dare queant!

Quod *Altare S. Sigfridi*, Episcopi nostri tempore accepit, redituum
 fuorum augmentum (a. 1387), supra jam tetigimus, p. 354, not. (304).

Ejusdem fere ætatis institutum esse credas *Altare sancti Laurentii*,
 ejus prima annis 1404 & 1405 in monumentis nostris mentio occur-
 rit; ipsius autem foundationis nulla supersunt vestigia. Quum prædiis
 ad illud pertinentibus superiori demum illo anno immunitas a tributis
 & oneribus publicis (*Grålse srihet*) quæsitâ atque obtenta reperitur;
 non multo antea conditum fuisse, conjicimus.

(354) *Festum Reliquiarum*, a. 1396 ab Episcopo nostro institutum,
 ad superstitionem alendam & opes auctoritatemque Ecclesiæ suæ augen-
 das apprime idoneum, indigitamus; cujus rei ratio ut eo clarius per-
 spiciatur, ipsas literas foundationis dabimus: ”Universis Christi fide-
 „bus presentes litteras inspecturis seu auditoris *Bero*, Divina providen-
 „cia Episcopus Aboensis, salutem in Domino & celestium graciaram
 „continuum incrementum. *Sanctorum meritis inclita gaudia Christi fi-*
 „*deles assequi minime dubitamus,* qui eorum patrocinia per condigne
 „devocionis obsequia promerentur, illumque venerantur in ipsis, quo-
 „rum gloria est ipse & retribucio premiorum. Quod sane & devote
 „considerantes, cupientesque causam dare fidelibus ad consequenda
 „gaudia supraddicta, & consilio & consensu dilecti Capituli nostri, ad
 „Dei laudem & sanctorum eius reliquiarum veneracionem extollendas,
 „*festum reliquiarum in ecclesia nostra Aboensi contentarum ibidem de novo*

Archidiaconatus munere amplificata (355), sunt.

In

instituitur, crastino natalis beati Henrici Episcopi (&) martiris perpetuis deinceps temporibus celebrandum. Ut igitur fidelium devotio erga devotam dicte Aboensis ecclesie visitacionem & dicti festi venerationem, ad salutem animarum & profectum utiliter excitetur, Nos de omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus auctoritate suffulti, beatorumque Henrici & Erici martirum meritis confisi, omnibus vere penitentibus & confessis, qui dictam Aboensem ecclesiam in predicto festo reliquiarum & festis beatorum Henrici & Ekilli & Botvidi Martirum, Sigfridi & Davidis confessorum, Elene & Brigitte viduarum, regni Svecie Patronorum, visitaverint, nec non & illis qui ibidem dominicalibus processionibus per civitatem, seu post conventorium cotidianis antiphonarum stacionibus interfuerint; & qui infra scripta sacra loca, ecclesias videlicet beate Katharine singulis secundis feriis, beati Henrici Kathedralem sub terciis feriis, Domum hospitalem singulis quartis feriis, Domum sancti Spiritus singulis quintis feriis, Clausrum fratrum predicatorum singulis sextis feriis, ac ecclesiam beate Marie in Rånthamäki singulis sabbatis suis, videlicet ordinariis stacionalibus diebus, causa devocionis, peregrinacionis seu oracionis accesserint, quociens premissa vel aliquid premissorum fecerint, tocies XL dies indulgenciarum de iniunctis eis penitencis in Domino misericorditer [in Domino] relaxamus. Datum Abo anno Domini MCCCXC sexto, die beati Clementis Pape & martiris (d. 25 Novemb.), nostro sub sigillo. Registr. Eccles. Ab. Fol. 70. Campum sane haud angustum, Episcopus, Fennorum devotioni, vel potius superstitioni aperuit; cui indulgendo, satis jam occupationis, five sanctæ desidiæ, sibi constituere licuit. Cæterum, vix nisi unum Aboæ fuisse Clausrum, (fratrum scil. Prædicatorum), sed duas jam, (præter Ecclesiam Cathedralē) alias ædes sacras, Domum nempe Hospitalē & Domum Sancti Spiritus, ex his literis discimus. Ipsum Episcopi nostri institutum, ab Henrico Archiepiscopo, literis datis Nycopiæ, die beatorum Cosmæ & Damiani martirum (d. 27 Sept.) ejusdem anni datis, confirmatum fuisse, exemplum earundem in Reg. Eccles. Ab. l. c. reperiendum docet; aut igitur in nota temporis error inest, aut post impetratam demum ab Archiepiscopo consilii sui confirmationem, noster suas vulgavit literas?

(355) Initium tantum hujus dignitatis atque officii instituendi, sicque Capitulo Aboensi perfectam quasi dandi formam, Ep. Beronem se-

In negotiis ad rem publicam pertinentibus, suam omnino operam desiderari Episcopum nostrum non esse passum, variis docemur monumentis (356); gratiaque floruisse singulari Reginae Regisque, qui tum scepra tenebant Sviogothica, non dubium demonstrat liberalitatis regiae, quo ornatus fuit, documentum (357). Neque Ecclesiae suae negle-

cisse, (cui instituto, a primo auctore tenuiter dotato amplius deinde redditus accesserunt), ex literis successoris sui Episcopi Magni confirmatoris, infra apparebit. RHYZELIUS, qui Beronem muneri huic sufficientes dedisse redditus, temere asserit, ipsam institutionem a. 1389 fuisse factam (Messeni fultus auctoritate) dicit. Primus Archidiaconus, Magister Henricus Magni, praedium suum Norrmark (Paroeciae Ulfaby) mensae Archidiaconi a. 1402 donavit; ac antea jam, Lucia Jacobi a. 1398 in eundem usum praedium suum Pyhä (Paroeciae Haliko) liberaliter consecraverat. De reliquis commodis huic instituto concessis, postea commemorabimus.

(356) Episcopum nostrum subscripsisse a. 1396 Decreto Comitali Nycopeni (de quo cfr. LAGERBRING l. c. C. 9, §. 28 sq.), constat. Praesentem etiam in Comitibus Wadstenensibus a. 1400 fuisse, idem observat Historicus, (sive nixus Diarii Wadstenensis, p. 21) l. c. T. IV, C. I, §. 4, p. 8; neque suam noster operam desiderari passus fuit in pace a. 1308 Helsingburgi inter Reginam Margaretam, & Magistrum Ordinis Teutonici, (qua hic juri suo in Gotlandiam, accepta pecunia, renunciavit) concludenda; LAGERBRING l. c. §. 5, p. 14.

(357) Literas sequentes exhibet Registr. Eccles. Ab: "Jak Abram Brodherfon, Riddare, Hönitzman pa Abo, hellsar idher alla som i Maslo sokn ok i Pyke byggia ok boe, thet som Könungxdomen ther uti thilhörer, kärlika met Gud. Witha skulin J., at myn Här Konungh Erik ok myn Fru Drötningh Margareta haffva unt ok länt ärlikom fadher byscop Byorn Maslo sokn och Pyke, met allan Konungelik rath; for thj bidher iach idher ok byudher, ath j varen honom bóröghe ok lydöghe, at ingen här esther skule svara om ikat eller andra stykke, uden myn här biscop Byorn ok hans ämbetzmeen, thöm han thertil fäther; ther mädder befeller iak idher Gud. Scri-

neglexit commoda hinc quædam comparare (358); de
cujus

„ptum Abo anno Domini MCCC nono (leg. MCCCC nono a. 1399?)
„Sabbato proximo post epyphaniam Domini, meo sub Sigillo.” Fol.
105. Quamdiu autem hoc uti beneficio, Episcopo nostro licuerit, de-
finire haud v.lemus.

(358) Episcopi nostri diligentia, non sine verisimilitudine, adscribit RHYZELIUS, quod *Missa Auroræ* (quam *Sanctum Auroræ* vocat), in Ecclesia Aboënsi instituta a Regina *Margareta* fuerit; quam tantos in hunc finem dedisse, addit, reditus, ut sacerdos missam dicens sustentari inde posset, *Capellam Auroræ* ab Episcopo nostro fuisse ædificatam SPEGELIUS narrat, totius rei ille quidem ignarus; neque enim altare peculiare, multo minus capellam novam, hujus missæ celebrandæ causa condere opus fuit. Donabat vero Regina (conjunctim cum Rege *Erico*, Pomerano) Ecclesiæ Aboënsi CCC marcas (vel libras) argenti puri (*Rödige marker*), sive marcas Svecicas in Finlandia tum usu vulgares 1800, hac conditione, ut in eadem Ecclesia *Missa* quotidie, (in honorem Dei, Mariæ virginis & S. Henrici) pro animis parentum amicorumque suorum, diceretur. Loco porro numeratæ pecuniæ, oppignorabant Ecclesiæ paræciam *Pikis* cum omni jure Regio, donec ex ejus paræciæ redditibus Ecclesia dictam summam pecuniæ confecerit; quo facto coronæ mox restitui debebat. Si igitur anno jam 1409, eadem paræcia Episcopo in feudum fuit data, ut supra vidimus? Ecclesiæ Aboënsi interim satisfactum esse, credere oportet. Ista vero pecunia Episcopum *Magnum*, *Beronis* nostri successorem, deinde usum fuisse ad Jus Patronatus Fratrum *Padisensium* in ecclesiis *Borgo*, *Perno* & *Sibbo* ab iisdem redimendum, annotatio docet, ipsis literis Regis *Reginæ*que fundacionis *Registro Aboënsi* præmissa, hujus formulæ: *Littera fundacionis Misse Auroræ in ecclesia Aboënsi per Dominum Ericum regem, qui ad id opus pium contulit III:c marcas argenti puri, quibus redimebatur ius patronatus ad Borga, Perna & Sibba.* Unde intelligitur, eum in meritis *Magni* Episc. celebrandis auctor noster (p. 21) scribat: „Jus Patronatus quod habebant Fratres Monasterii *Padensis* in Livonia ad ecclesias *Borgo*, *Sibbo* & *Perno*, per ipsius industriam obtinent Aboënses. Ex earundem etiam ecclesiarum censibus prima *Missa, quæ quotidie in Aurora in Ecclesia Aboënsi dicitur, perpetuata est.*” Scilicet subrogatus fuit ad hunc usum census istarum paræcia-

)

(

cujus juribus tuendis, auctoritate amplificanda, ac dignitate asserenda, antecessorum suorum exemplo, etiam alias fuisse sollicitum, laudatoribus suis non ægre credimus (359).

F f f

99)

rum, loco fructus ex pecunia a Regibus donata redeuntis, quam ad jus illud Patronatus redimendum Episcopus impenderat. Ipsæ literas Regias Fol. 91 in *Registro Eccles. Ab.* reperiundas, quod easdem in *Novellis Ab.* (Eidn. utg. af et Sällskap i Åbo) a. 1785, N° 21, p. 162 sq.) typis describendas curavimus, hic non repetimus. Ex quibus omnibus patet, quam falso inter laudes *Beronis* nostri canat *MESSENIUS* (*Chron. Rhythm. Finl.* p. 33). "Denna Bisy ock tillika bref, At men stor Messa hållen blef 3 dagningen, och där til gaf Nog gods undan sin stol och staf, Guds namn til åra, i den åcht Hon ewigt skall hållas wid mact." Nihil enim Episcopum ex suo contulisse, Regibusque eam laudem totam deberi, apertum est. Quomodo *MESSENIUS* auctoritate inductus, (qui in hujus Episcopi laudibus valde liberalis est), *RHYZELIUS* falso Archidiaconatum quoque a *Berone* nostro *sufficiētibus* fuisse *reditibus* ornatum dixerit, jam vidimus; ita autem l. c. ille: Af honom (Berone) Arkidiekneus kall Stichtes i Åbo; rånta all Gaf ock därtill. Ne ordo beneficiorum, Ecclesie Cathedrali, *Berone* nostro sedente Episcopo collatorum interrumpatur, hanc donationem hoc loco commemorandam esse duximus; quamvis auctor non nisi infra, ad finem vitæ Episcopi, ejus injeccerit mentionem.

Aliud porro Rex *Ericus* benignitatis suæ in Ecclesiam Aboënsē præbuit documentum, cum non modo Privilegia Capituli (vel Ecclesie?) Aboënsis a. 1400 confirmaret, literis datis *Helsingburgi feria proxima Domini. Reminiscere* (vid. VON DALIN *Sw. Rikes Hist.* 2 Del. C. 15, §. 12, p. 604, & inde LAGERBRING l. c. IV D. C. I. §. 8 p. 20), sed etiam a. 1404 prædiis aliquot, ad *Altare S. Laurentii* pertinentibus (*Harittu, Pisu, Vilikylä & Hamaro*) immunitatem a tributis & oneribus publicis (*Frälse-Frihet*) concederet: quod literæ suæ testantur (in *Registro Eccles. Ab.* Fol. 249 servatæ) datæ in *Castro Örebro*, in *professo b. Georgii Martiris*.

(359) Documenta passim attulimus. Quibus addere placet, quod *Fratribus Padisensibus* (cfr. supra p. 306-311) noster quoque jus Pa-

qq). De hoc Cœnobio in *Corois*, quid existimari debeat, dubii admodum hæremus. MESSENIUS, qui in *Chron.*

tronatus in Ecclesias *Borgo, Perno & Sibbo*, ut sedî suæ injuriâ, adimere voluisse, videtur. Comparaverant quidem sibi Padisenses Regum *Erici, Magni* filii, *Alberti & Erici* Pomerani confirmationem donationis a R. *Magno* Erici factæ; sed renovaverant Episcopi etiam Aboënses, *Johannes II & III*, suam postulationem, quorum vestigiis *Beronem* quoque instituisse, verisimile est, sed placari tamen sese sivist: unde *Literis Confraternitatis liberalissimis Padisenses* cum eum, tum Capitulum suum, auxerunt (datis *Padis a. D:ni 1408* in *profesto corporis Christi*) quæ comparent in *Reg. Eccles. Ab.* Fol. 79. De tota autem hac lite cfr. quæ diximus in *Nov. Ab.* (Eid. utg. af et *Sånstap i Åbo*) 1785, *Bih.* p. 94 --- III, ac imprimis, quantum ad hunc locum pertinet, p. 106, 107, 108. Literæ judiciales, jus Episcopi (ad quem *Molendinum in Halis* prope urbem pertinuit) contra rusticos paræciæ Lundo confirmantes, qui novis ædificandis molibus illum piscaturæ in superioribus annis Aboënsis partibus nocuisse, questi fuerant, legi possunt in *Novell. Ab.* (*Åbo nya Eids.*) 1789 N:o 40; cum quibus cfr. aliæ antiquiores, ib. N:o 38 reperiundæ. Anno 1468 *Molendinum b. Henrici in Halis* (utrum idem, an aliud, nescio) ad fratres *Monasterii S. Olai* pertinuisse, ex sententia judiciali *Stenonis Henrici*, Judicis Territorialis, patet, quæ in *Registro Eccles. Ab.* Fol. 92 comparet. Ac cum inter literas Episc. *Beronis* supersit *Forma collacionis perpetui Vicarii in Rusko & Refo* (quas ecclesias ad præbendam Archipræpositi, pertinuisse, constat; cfr. supra p. 253 sq. not. 150), eandem hoc loco subjungere placet: "*Bero*, Divina Providencia Episcopus Aboënsis, dilecto filio, D:no Nicolao Hinzichini, Ecclesiarum *Rusko & Refo* vicario perpetuo, paternam in Domino charitatem. Ex quo D:nus *Johannes*, Præpositus Ecclesie nostre Aboënsis, de officio suo vario ecclesiastico labore occupatus, ecclesiis suis *Rusko & Refo* prædictis, *corpori præbende sue annexis*, in requisitis officiis non poterit commode intendere, Nos de tua ydoneitate confidentes, quod suis ecclesiis in parochiis prædictis, velut in villa, valeas profitabiliter (?) præesse & prodesse, tibi curam & amministrationem, tam in spiritualibus quam temporalibus, prædictarum ecclesiarum per presentes committimus sub eodem, mandantes parochianis ibidem, ut tibi, tamquam animarum suarum curato, de singulis iuribus parochialibus fideliter respondeant, & nul-

Chron. Episcoporum, auctoris nostri ductus auctoritate, virginum *Korofense monasterium a Berone fundatum* fuisse scripserat, anno licet foundationis non indicato (quem tamen *Scond*, T. XV p. 69 eundem ac Auctor noster prodit); alibi annum huic instituto 1393 assignat, atque Monasterii contra *Nadendalensis* prima initia, in villa *Karakyle* (*Karinkylä*) Parœciæ *Mascho* posita, ad a. 1400 refert (360); unde Nobilissimo LAGERBRING occasio enata

F f f 2 fuit

ali alteri quovis modo: attamen una curia sua propria, videlicet *Upplunga*, ab omni onere exempta, & in parrochia *Rusko* omnium minimum decimis, & in parrochia *Reso* in iure *Finnonico* dimidietate decimarum in seminibus, & dimidietate *Matskoth*, Domino Preposito, ratione annualis pensionis, prout inter ipsum & tuam caritatem, nobis dilectum Capitulum nostrum fideliter disinnivit. Datum Abo, crastino translacionis beati *Henrici*, anno 1389, nostro sub Sigillo." *Ibid.* Fol. 259.

(360) In *Chron. Rhythm. Finl.* p. 33 habet: *Han sammatund Upphygde* efter någon stund *Et Jungfrukloster Koros het* (1393), *Hvilket han wäl begäwa lät.* Neque aliter *Scond*. T. X p. 17: *Circa MCCCXCIII Coenobium in Finlandia virginum Korofense, a Prasule Birgero fuit edificatum.* Postea vero, p. 18, dicit: *Circa MCD Monasterium Ordinis Brigittini Nadendalense in villa Karachyle, parochiæ Mascho, primum conditur.* Quæ cum nostri fide auctoris ita conciliare *RHYZELIUS* instituit, ut doceret: *År 1393 hafwer han* (Ep. Bero) *idde longt ifrå Åbo anlagt och år 1400 fullbordat Coris=eller Korß=Kloster å Jungfruer eller Nummör; ingenio suo, pro more, temere indulgens.* Ac ut *Messenii* auctoritati nil decederet, addit, anno eodem 1400, Episcopi nostri opera *Nadendalense* quoque Monasterium in *Karakyle* fuisse conditum. *VASTOVIUS* in *Notit. Monasterior.* (*Viti suæ Aquil. adjecta*) *Korjense in Alandia Virg. a Berone Balk episcopo fund.* anno 1400 significat; quem illud in *Kökar* (parœciæ *Föglö*) spectasse apparet, cujus adhuc rudera supersunt, quodque etiam *Kors=Kloster, Coenobium S. Crucis*, appellatum fuisse, autumant, (vid. *RHYZELIUS, Monasteriol. Sviog.* L. VIII, C. V, p. 306): sed hoc fratrum vel Monachorum, non virginum fuisse, idem contendit (l. c. C. IV), ac juxta

fuit conjiciendi, *Korosense* illud cœnobium idem fortassis habendum ac *Nadendalense*, in *Karakylâ* primo constructum (361)? Spissis tenebris cum omnia fere quæ Monasteria spectant Fennica, oblecta jaceant (362); mirandum non est, Corosensis quoque hujus cognitione lucidiore nos destitui.

(r^r).

prædium *Korois*, prope Aboam, mensæ Episcopali ut olim, ita hodieque subjectum, rudera Cœnobii adhuc videri narrat. Et appellationis ratio, & fama popularis de Cœnobio virginum ibi olim florente, illorum igitur favere conjecturæ videntur qui ibidem illud extruxisse Episcopum nostrum existimant, atque huc locum *Juusteni* trahunt. Sed fatemur, rem nobis indubiam minime videri. Rudera superstitia, potius ædium Episcopali, in illa olim villa exstructarum, quam Cœnobii esse, credas? Nec scio, an Claustrum *Virginum* Curia Episcopali adjungere, decori leges permisissent? Nulla cæterum hujus Monasterii (cujus ab Episcopo nostro conditi neque *Fragm. Palmköldianum* meminit) in monumentis nostris, quæ quidem mihi innotuerunt, existat memoria. De Cœnobii autem *Nadendalensis* initiis, infra diligentius disputabitur.

(361) *Sw. N. Hist. III D. XI C. XI §. p. 843.* Han (Ep. *Bero*) har oð sifstat et Nunne-Kloster i Corois, som kan hända varit bōrjan til det mer bekanta Klostret i Nādendal.

(362) Quæ de *Coenobio Virginum Aboënsi* narrat *RHYZELIUS, Monasteriol. Sviog. L. VIII C. I*, ita manca sunt, ita parum digesta, ut quid veri certique iis inest, existimare nequeas; præsertim cum neque verba monumentorum quæ laudat, neque fontes assertorum suorum plerorumque, indicet. De *Franciscanorum* Monasteriis *Raumoënsi* & *Wiburgensi*, paucissima scimus; de illo in *Kökars* vix quidquam aliud, quam quod sæculo XV exstiterit; nec de *Dominicanorum Wiburgensi* multo plura tenemus. Cfr. *RHYZELIUS l. c. C. 3, 5 & 6.* *Nadendalense* paullo faventiore usum fuit fortuna. Parcissima omnino fit Monasteriorum in monumentis quæ conservat *Registrum Eccles. Aboënsis*; mentio; pauca tamen illa quæ de iisdem nobis innotuerunt, suis locis adferemus.

(r*) *Pirata*, a quibus maxima damna Ecclesiam Aboënsē fuisse passam Auctor queritur, sine dubio famosi illi fuerunt *Vitaliani*; de quorum cum origine, tum vi & deprædationibus consuli potest LAGERBRING l. c. C. 9, §. 19, 20, 23. Aboam ipsam adortos fuisse, atque Ecclesiam Cathedralē spoliassē, vix credas? Sed littora infestasse, atque incolas partium maritimarum graviter vexasse, verisimile est.

rr) Belli *Ruthenici* (Russici) quod Episcoporum *Johannis Westphal* & *Beronis* temporibus Finlandiam afflixit, exigua admodum superest notitia: cfr. LAGERBRING l. c. C. XI, §. 1; qui recte judicat, pacem cum his barbaris initam, parum fidam fuisse, miserosque nostros majores incursionibus illorum improvisis subinde afflictos. Sed majori mole bellum hoc tempore iis ingruisse, existimes. De pace quidem, quam R. *Magnus*, post infelicem suam expeditionem Russicam, fecisse vulgo dicitur, parum nos scire, fassi supra fuimus (p. 301, not. 223); sed inducias tamen certi atque definiti temporis postea fuisse inter Svecos Russosque pactas (licet neque tempus factarum, neque conditiones, cognoscamus), quæ circa a. 1374 in exitu essent, ex literis iisdem discimus Drotzeti *B. Jonsjon* ad Archiepisc. *Birgerum*, quarum jam supra usi subsidio fuimus (p. 374, not. 334), in quibus scribit: "Item kan jak ingomlundom formogha at „komma til Jdhr Noer innan butuin som J mik scrifwin, „thy at jak nu genast far til Wiborgh a mothe Rytzomen, „at dâgtinga med them, som J wât witin at fridh utgaar „nu om pingilzdagha mållom ritit innan Swerike of „them (363). Verum successu optato prudens Drotzeti
F f f 3 con-

(363) Skrifter och Handlingar til uplysn. i Swenska Kyrko och Reform. Historien, 2 D. p. 352. Orthographiam veterem, in trans-

consilium, inducias cum hostibus olim factas renovandi, caruisse videtur; quoniam quadriennio post opem Bullæ cruciatæ Pontificis *Urbani VI* sibi comparare, ad furorem Russorum compescendum, necessarium nostri judicabant: quæ, liberali peccatorum venia oblata, ad bellum sacrum contra *infideles & schismaticos* adversarios gerendum, Sveciæ cives excitati sunt. Bullam in *Actis Literariis Sveciæ* a. 1724 typis licet expressam legere (364); quæ Russorum immanitatem talem describit, qualem Fenni sæpe experti sunt (365). Quid autem adjumenti, e benigno hoc Papæ favore majores nostri perceperint, plane ignoramus: parum credas profuisse. Annotatio certe vetus, a PALMSKÖLDIO descripta, (Actor. Vol. *Carelen*, p. 323), ipsam urbem Wiburgensem ab hostibus fuisse spoliatam, docet (366).

ss) De

missio ad Reverendiss. Editorem exemplari non diligentissime fuisse observatam, animadvertere licet. Datas Drotzeti literas a. 1774 fuisse, inde patet, quod hoc anno Archiepiscopus *Birgerus* iter suum Norrlandicum suscepit (vid. PERINGSKÖLDII *Monum. Upland.* T. I p. 3); nec facile credas, eum illud postea repetiisse, aut eandem litteram cum Episcopo Aboënsi renovasse.

(364) P. 593 sqq. Quod non succurrisse D:ño LAGERBRING videtur, qui diligenter Bullam eandem recenset, l. c. C. XI, §. I; cfr. etiam A CELSE *Apparat. ad Hist. Sveo-Goth.* Sect. I, p. 140, n. 5; Exemplum ejusdem in *Registro* quoque *Eccles. Ab.* habetur, Fol. 61.

(365) "Sane nuper ad nostrum, non sine mentis turbatione, pervenit auditum, quod Regnum Sveciæ a Rutenis infidelibus & schismaticis eidem vicinis sæpius impugnetur & Christianorum sanguis ibidem effunditur, ac in opprobrium fidei catholicæ per ipsos Rutenos, cædes, rapinæ & incendia ecclesiarum, matronarum stupra & deflorationes virginum perpetrantur." Etc.

(366) År 1411 skinnade Nissen Wiborg uppå Wårfru dag i fastan. Mirum sane est, de re tanta ne verbulum quidem apud Historicos nostros

ss) De hac missa, partim supra (p. 404, not. 358) quædam diximus, partim infra, ad vitam Episcopi Magni Tavast dicemus. Nomen parœciæ, cujus reditus omnes (regii sc. juris), Regina *Margareta* (& Rex *Ericus*) missæ hujus sustentandæ causâ Ecclesiæ Aboënsi (quoad tempus) concedebant, non *Lycke*, quomodo mendose legitur apud D:ni NETTELBLADT (*Schw. Bibl.* 1 St. p. 71), sed *Pijcke* (s. *Piickis*) esse, supra jam (p. 17), præeunte & Codice *Chronici Faustianiani* egregio quod possidet Bibliotheca nostra Academica, & *Fragm. Palmköldiano*, monuimus: quod itaque sic corrupte scriptum etiam apud Dn. LAGERBRING (*Sw. N. H.* 4 D. 6 C. 27 §, p. 332) corrigi hinc debet, æque ac nomen Episcopi nostri gentilitium, quod novo sphalmate fœdatum (*Ball pro Balk*) eodem loco habetur.

Statum Ecclesiæ Fennicæ, quatuor Episcopis b. *Hemmingi* successoribus proximis (*Henrico*, *Johanne II & III*, atque *Beyone*) eam administrantibus, multo & valentiorum & florentiorum fuisse factum, ex iis quæ attulimus, satis apparet. Numerus templorum & sacerdotum passim crevit (367); dignitatum ecclesiasticarum ordo nihil fere desiderari passus est (368); quæque plura ejusdem generis

occurrere. Videtur illorum, ut Regis qui tria illo tempore sceptrâ septentrionis gessit, cura ad bellum Holfaticum & res australium Monarchiæ partium, tota fuisse conversa, remotis his terris interim neglectis.

(367) Sic novâ parœciarum nomina, hoc temporis intervallo, in *Reg. Eccl. Ab.* occurrunt *Rusko* 1389, *Tlœsala* (*Töflala*) 1386, *Såky-lå*, *Kiuta* & *Tlådå* 1392, *Wirilax* in *Carelia* 1370, parœcia *S. Martini* (*Nybygd*) 1409, &c.

ris ei accessisse supra demonstravimus. Gentilissimi itaque sedes, angustiores sensim factæ, nonnisi in remotissimis Tavastiæ, Östrobotniæ & Savolaxiæ partibus, nec illæ quietæ, jam habebantur.

Arcium & Præfecturarum eadem, ac proxime superiori ætate, ratio mansit; nisi quod arx Raseburgensis nuper exstructa, *Advocacia Wiburgensi* dividendæ occasionem brevi dedit (369). *Judici Provinciali* (Eagman) uni

(368) Præter *Canonicos*, quorum multa occurrunt nomina, *Præpositos* Aboenses hos fuisse reperimus; a. 1370 *Johannem* (Westphal, postea Episcopali auctum dignitate? vid. supra p. 351, not. 298); a. 1379 *Winnandum* (supra p. 384, not.); a. 1385 & 1389 *Johannem*, qui in superioris illius anni literis vocatur *Hannus* (vel *Hannes*) *Fruuniffon* (vid. *Lidn. utg. af et Sällstap i Åbo* 1785 *Bih.* p. 76 cfr. supra p. 391 not. 351); a. 1398 & 1405 *Dn. Gerlag* (*Reg. Eccles. Ab.* Fol. 261). *Archidiaconatus* officio præfuit, post *Henricum Magni* (vid. supra p. 403, not. 355; quem *Henricus Bidæ*, armiger, *avunculum* suum appellat, literis datis *Åbo* 1420, *Reg. Eccles. Ab.* Fol. 272), *Magnus Olai* Tavast (Episcopali postea fedi admotus) ut mox dicemus.

(369) *Gubernatorum, Præfectorum & Advocatorum* seriem, (qualem colligere licuit) qui Arcibus provinciisque Fennicis his temporibus præfuerunt, dedimus alio loco (*Lidn. utg. af et Sällst. i Åbo*, a. 1785, *Bih.* p. 187-190, p. 219, p. 229-232): quibus pauca nunc addimus. De *Nicolao Lydechini* suaque familia, infra ex instituto dicemus. De *Abrahamo Broderfson* cfr. *LAGERBRING D. III*, p. 761 & *D. IV*, p. 32 sq. &c. *Hennichinum Dume* (de quo supra p. 379 not. 335) cognatum fuisse illi *Bertholdo Dume* conjicimus, cujus meminit *LAGERBRING l. c. III D.* p. 839; sive cæterum Svecicæ sive Germanicæ illi fuerint profapix. De *Carolo Ulfonis* (cfr. supra p. 302, not. 352) vid. idem *Historicus* noster *III D.* p. 785 & 797 lqq. *Eugemund Jonsfson Wase* (de quo l. c. *Bih.* p. 210) in litteris a. 1381 & 1386 in *Reg. Eccles. Ab.* reperiundis, (Fol. 223,) audit *Ingemund Jonsfson Soghðhe* i Åland.